

وب ۲ در خدمت آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی

گزارش همایش ماهانه انجمن علمی کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران

(۱۳ مرداد ۱۳۸۹)

مریم پاکدامن نائینی^۱

کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی

نگهداری از کودک خود را با دیگران تقسیم می‌کند تا خاطرات مادر بزرگی که از نوه‌های خود می‌نویسد و نظرات دیگران را درباره نوشته‌های خود دریافت می‌کند، همه و همه از نعماتی است که وب ۲ به بشر ارزانی داشته است. سپس وی به بیان مظاهری چند از وب ۲ همچون: وبلاگ‌ها، آر.اس.اس.ها، پادکست‌ها، ویکی‌ها و توییترها اشاره کرد.

وی سپس بحث را به واژه «دو»ی اضافه شده به مباحث روز کشاند و تمامی این لغات را نشانگر تغییر و تحول در این واژه‌ها دانست و از نمونه‌های آن به کتابخانه ۲، کتابدار ۲، پزشکی ۲ و آموزش ۲ بسنده کرد.

عضو هیئت علمی گروه کتابداری دانشگاه خلیج فارس بوشهر، در ادامه به مثالی از کاربرد پادکست در انتقال مهارت‌های سواد اطلاعاتی اشاره کرد که در کتابخانه دانشگاه سیدنی برای استفاده دانشجویان خود فایل‌های صوتی را به دو زبان انگلیسی و چینی درباره نحوه استفاده از خدمات کتابخانه همچون امانت، بازگشت و رزرو منابع اطلاعاتی در صفحه اینترنتی کتابخانه بارگذاری کرده‌اند. به علاوه در این صفحه اینترنتی بازی ویدئویی برای آموزش سیستم رده‌بندی دیویی به دانشجویان قرار داشت که از طریق این بازی انیمیشنی دانشجویان تقدم و تأخر را در سیستم رده‌بندی دیویی - سیستم کتابخانه‌های دانشگاهی استرالیا - نمایش می‌داد.

دکتر صراف زاده، سخنان خود را با بیان نتایج تحقیقی ادامه داد که در آن افراد نسل محیط‌های دیجیتالی را با عنوان *evitan latigidi* معرفی کرد و آنها را افرادی دانست که به اینترنت دسترسی دارند و نحوه استفاده از رایانه را به خوبی فرا گرفته‌اند، این افراد ۶۱ ساله، متولد سال‌های ۱۳۵۸ تا ۱۳۷۳ در این تحقیق معرفی شده‌اند. البته صراف‌زاده ظهور این نسل را در ایران ۱۰ یا ۲۰ سال پس از این تاریخ تخمین زد.

وی در ادامه گفت که این نسل ابایی از انتشار مطالب خود در وب ندارد و ۸۷٪ از این افراد به راحتی عکس‌ها و منابع مورد

دومین همایش ماهانه هیئت مدیره جدید انجمن علمی کتابداری و اطلاع‌رسانی، رأس ساعت ۱۷ چهارشنبه ۱۳ مرداد ۱۳۸۹ در تالار ۸۰ نفره کتابخانه ملی ایران آغاز شد. سخنرانان این همایش خانم‌ها دکتر مریم صراف‌زاده و دکتر افسانه حاضری دانش‌آموختگان دانشگاه آر ام آی تی^۲ استرالیا بودند، که در حال حاضر به ترتیب عضو هیئت علمی گروه کتابداری دانشگاه خلیج فارس بوشهر و دانشگاه یزد هستند. موضوع سخنرانی‌ها «قابلیت‌های وب ۲ در آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی» بود که در ادامه به اختصار گزارشی ارائه می‌شود.

دکتر مریم صراف زاده سخنرانی خود را با تعریفی از وب ۱ و وب ۲ آغاز کرد و در ادامه به تفاوت‌های این دو نسل وب پرداخت و تفاوت عمده این دو نسل را در تعامل آنها دانست. وی وب ۱ را محیطی یک طرفه دانست که در آن تنها تولیدکننده اطلاعات محق انتشار آن است. در حالی که در وب ۲ ارتباط دوسویه، رایگان و با صرف اندکی وقت بدون نیاز به دانش فنی میسر است و استفاده از خرد جمعی از دیگر مزایای آن به‌شمار می‌رود.

در ادامه با اشاره به تجربه‌ای در این خصوص گفت که برای خرید بلیط سفر از یک شرکت هواپیمایی که بسیار ارزان به نظر می‌رسد، از وب‌سایت رسمی شرکت تنها توانست اطلاعات کلی نحوه تهیه بلیط، قیمت و ساعت حرکت را دریابد، در حالی که با مراجعه به وبلاگ‌هایی که در این خصوص یافته بود توانست به نظرات استفاده‌کنندگان این خط هواپیمایی پی برده و به راهکارهایی جهت انتقال بار بیشتر از طریق این شرکت دست یابد.

دکتر مریم صراف زاده در ادامه سخنرانی خود اظهار داشت که هم اکنون در کمتر یافته‌ای از موتورهای جست‌وجو، نمونه‌هایی از مظاهر وب ۲ آشکار نمی‌شود. در حال حاضر تمامی اقشار جامعه جهانی بدون محدودیت سن، محل جغرافیایی و سطح دانش کامپیوتری امکان انتشار خاطرات و دانش خود را در محیط وب ۲ دارند. از کودک خردسال تا مادر بارداری که تجربه تغذیه و

**در حال حاضر تمامی
اقشار جامعه جهانی
بدون محدودیت
سن، محل جغرافیایی
و سطح دانش
کامپیوتری امکان
انتشار خاطرات و
دانش خود را در محیط
وب ۲ دارند**

در سیستم‌های آموزشی
 قبل تنها استاد بر
 روی پروژه‌های کاری
 دانشجویان نظر می‌داد و
 در سیستم‌های آموزشی
 مبتنی بر وب ۲ تمامی
 افراد حاضر در کلاس
 بر روی کارهای یکدیگر
 نظر می‌دهند

کار گروهی در ویکی‌ها به اوج معنای خود می‌رسد و افراد با کار بر روی آنها، کار در محیط مجازی مشارکتی را فرا می‌گیرند و امکانات زیر در این محیطها محیاست:
 امکان نظردهی فعال؛
 امکان ویرایش هم‌زمان برای اعضاء؛
 ثبت تاریخ درج مطلب که با آن می‌توان میزان فعالیت هر دانشجو را بر روی مطلب دریافت.

وی بخش پایانی سخنرانی خود را به مظاهر دیگر وب ۲ همچون پادکست، ویدئوکست و دلشز^۴ اختصاص داد که در منابع آموزشی با آوردن صدا و چهره دیگران در کلاس، محیط را متنوع می‌کند. همچنین این منابع امکان ذخیره در فناوری‌های همراه همچون آی‌پد^۵ و پخش کننده ام.پی.تری^۶ را میسر می‌سازد و می‌توان در هر زمان و مکانی از آنها بهره جست. دلشز امکان به اشتراک‌گذاری لینک‌های مفید را برای اساتید با دانشجویان خود میسر می‌سازد و ابزاری کارآمد در تهیه لیستی از لینک‌های کاربردی است که برای دانشجویان پس از فارغ‌التحصیلی مفید خواهد بود.

دکتر حاضری، عضو هیئت علمی گروه کتابداری دانشگاه یزد، در ادامه گفت: دیر یا زود در ایران نیز کاربران کتابخانه‌ها از کتابداران انتظار دارند خدمات مبتنی بر وب ۲ را به آنها ارائه دهند و امروزه در آگهی‌های استخدام کتابدار در سطح جهان داشتن مهارت‌های کار با وب ۲ از الزامات است و گاه کارفرمایان

نیاز خود را از وب دریافت می‌کنند. از خصوصیات دیگر این افراد می‌توان علاقه به سرعت بالای کار، کارگروهی، بصری بودن، چند کاره^۳ بودن و بازی‌های رایانه‌ای را برشمرد. در این راستا دکتر صراف زاده، فیلمی چند دقیقه‌ای درخصوص تغییر نیازها و علاقه‌های بشر امروز را نسبت به بشر قبلی نشان داد.

وی بخش بعدی سخن‌های خود را به بیان مزایای استفاده از وب ۲ در آموزش اختصاص داد و یادگیری مشارکتی را سرلوحه فعالیت‌های این نوع آموزش دانست. سپس سیستم‌های آموزشی قدیمی را با سیستم‌های آموزشی جدید مقایسه کرد و گفت: در سیستم‌های آموزشی قبل تنها استاد بر روی پروژه‌های کاری دانشجویان نظر می‌داد و در سیستم‌های آموزشی مبتنی بر وب ۲ تمامی افراد حاضر در کلاس بر روی کارهای یکدیگر نظر می‌دهند و در این دوره دانش از مدل انتقال به مدل اشتراک حرکت می‌کند. وی اشاره کرد که استفاده از ابزارهای وب ۲ سیستم‌های آموزشی را به طرز معجزه آسایی جذاب‌تر و کلاس‌ها را برای دانشجویان قابل تأمل‌تر می‌کند. در این میان امکان کار گروهی برای محصلان بالا می‌رود. از مزایای دیگر این نوع آموزش، امکان بازخورد سریع به کار دانشجو، افزایش تعامل میان دانشجویان و اساتید، تقویت مهارت نوشتاری، امکان یادگیری را از مدل‌های مختلف آموزش به محصلان دوست‌دار منابع بصری، صوتی، ویدئویی و ... را می‌دهد. علاوه بر موارد فوق مهم‌ترین مزیت استفاده از وب ۲ در آموزش، جلوگیری از ایزوله شدن افراد گوشه‌گیر، مخصوصاً افرادی است که خارج از میهن خود تحصیل می‌کنند.

در ادامه دکتر صراف‌زاده به بحث پیرامون ویکی‌ها پرداخت،

در سال ۲۰۰۹ توسط الدیانی^۱ بوده است و به بررسی نگرش اساتید کتابداری کویت به وب ۲ پرداخته. طی این پژوهش آشکار شد که اساتید گروه کتابداری این کشور آشنایی کمی با وب ۲ و استفاده از آن دارند. فقدان آموزش بزرگ‌ترین مانع استفاده از ابزارهای وب ۲ در این کشور و وابستگی سازمانی و تجربه اینترنت از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر استفاده از وب ۲ در این تحقیق بود.

دکتر حاضری در پایان سخنرانی به معرفی طرح پژوهشی خود و دکتر صراف زاده پیرامون «میزان استفاده از فناوری‌های وب ۲ بین اساتید گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران» پرداخت و هدف این پژوهش را که با ابزار مصاحبه و پرسش‌نامه انجام می‌شود یافتن جهت‌گیری اعضای هیئت علمی در خصوص فناوری‌های وب ۲ و ارائه الگویی برای استفاده مناسب از این موهبت وب دانست.

پی‌نوشت‌ها

1. m.pakdaman@gmail.com
2. RMIT University
3. Multitask
4. Delicious
5. IPOD
6. MP3 Player
7. folksonomy
8. Bawden, D
9. Robinson, L
10. Anderson, T.
11. Betz
12. <http://www.lirg.org.uk/lir/ojs/index.php/lir/issue/view/4>
13. Achan
14. Hartshorn
15. Lediani

با رصد شبکه‌های اجتماعی به میزان فعالیت فرد کاندیدای شغل کتابداری در این شبکه‌ها پی می‌برند و دانشجویان نیز به تبع آن از سیستم آموزشی انتشار تعلیم این مفاهیم را دارند. لذا در آینده دانشجویان علاوه بر مهارت‌های کتابداری باید ابزار وب ۲ را نیز به‌خوبی بشناسند، در این راستا سیستم‌های آموزشی مبتنی بر این ابزار بهترین راهکار برای آموزش این مفاهیم است.

وی در ادامه سخنان خود به مزیت‌های استفاده از وب ۲ در آموزش پرداخت و به موارد بالا بردن توانایی نگاشتن دانشجویان به‌ویژه نوشتن انتقادی و جذاب‌تر کردن آموزش، اشاره کرد.

دکتر حاضری خاطر نشان کرد بهتر است مباحث عملی استفاده از وب ۲ را در سطح کارشناسی و مباحث نظری آن را در سطح کارشناسی ارشد به دانشجویان کتابداری آموزش داد. وی سه راهکار دیگر برای آموزش وب ۲ به محصلان کتابداری متصور شد که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

استفاده عملی از فناوری‌های وب ۲ در آموزش دروس مختلف از جمله در قالب تکالیف درسی مانند تاکید استفاده از فناوری ویکی در تکالیف درسی برای دانشجویان؛

گنجاندن مباحث جدید در سرفصل‌های درسی، همچون مباحث برچسب‌زنی^۲ در درس سازماندهی، وبلاگ‌ها در درس سواد اطلاعاتی، اصول فلسفی گسترش وب در اصول کتابداری؛

افزافه کردن واحدهای مستقل در راستای آموزش وب ۲ در سرفصل‌های رشته کتابداری همچون درس شبکه‌های اجتماعی.

وی ادامه سخنان خود را به نتایج تحقیقی که در سال ۲۰۰۷ توسط باودن^۳، رابینسن^۴، اندرسن^۵، بتس^۶ و دیگران به مقایسه آموزش ابزارهای وب ۲ و استفاده از آنها در آموزش پنج گروه کتابداری در کشورهای استرالیا، انگلیس، ایرلند، اسلونی و لتونی^۷ پرداخت. برخی نتایج به شرح ذیل است:

دانشکده‌های کتابداری: اولین‌ها در استفاده از وب ۲؛

اگر اساتید برای اهداف شخصی از این ابزارها استفاده کنند توانایشان در آموزش آنها بیشتر می‌شود؛

گنجاندن وب ۲ به‌عنوان واحد درسی و همچنین استفاده از ابزارهای آن در فرآیند تدریس بسیار اهمیت داشته و تجربه یادگیری را تقویت می‌کند؛

تمام ابزارهای وب ۲ باید در آموزش کتابداری گنجانده شود زیرا نمی‌توان پیشگویی کرد کدامیک در محله‌های کار فارغ‌التحصیلان در آینده مورد استفاده قرار خواهد گرفت.

وی همچنین به تحقیق دیگری که در سال ۲۰۰۸ توسط آجان^۸ و هارتشورن^۹ پیرامون میزان آگاهی از مزایای وب ۲ در آموزش دانشگاهی اشاره کرد. نتایج این تحقیق نشان داد در حالی که برخی اساتید باور دارند ابزارهای وب ۲ باعث بهبود یادگیری، تعامل بیشتر با دانشجویان و افزایش توانایی‌های نگارشی و رضایتمندی‌شان از برنامه آموزشی می‌شود، تعداد بسیار کمی از آنها در عمل این ابزارها را بکار گرفته‌اند.

وی سپس به جدیدترین تحقیق در این خصوص پرداخت که

بهتر است مباحث عملی استفاده از وب ۲ را در سطح کارشناسی و مباحث نظری آن را در سطح کارشناسی ارشد به دانشجویان کتابداری آموزش داد